

נדרים פרק שביעי הנודר מן הירק
מתוך "גמרא נוסח"
על שם הורי נפתלי וזנה הולנדר הכ"מ

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; רש"י בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות MIRIAM 10; מראי מקומות גם MIRIAM 10 הערות: בסוגריים [] באותיות CourierNew 10; ההערות עם קידומת # אינם פשוט הגמרא אלא הערת העורך הטעונות בדיקת הלומד. תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך: (נדרים ב, ב) **מקרא - באותיות נוקסיות**

הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחדים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחוץ לצורך הפשט הפשוט.

הערות בשולי הדף, בתצוגת דף אינטרנט אפשר להניח עליהם את הסמן ואז מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות את ההערות כאשר עוברים לתצוגה של דף הדפסה.

In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the footnote.

Alternatively: in the File menu, there is an Edit option to edit the page with your word processor.

הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,

<http://www.dafyomi.co.il/>

This material is © 2008 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel 49351

Permission to distribute this material without remuneration, with this notice, is granted - with request to notify of use at yeshol@gmail.com

נדרים פרק שביעי הנודר מן הירק

(נדרים נד, א)

משנה:

הנודר מן הירק - מותר בדלועין; ורבי עקיבא אוסר (דקסבר דילועין בכלל ירק).

אמרו לו לרבי עקיבא: והלא אומר אדם לשלוחו "קח לי ירק", והוא אומר "לא מצאתי אלא דלועין" (מכלל דלאו מיניה הוא)? אמר להם: כן הדבר? או שמא אומר הוא "לא מצאתי אלא קיטנית" (בתמיה: כלומר: להכי לא קאמר ליה 'אלא דילועין' - מכלל דדילועין מיניה הוא, ולא מין קיטנית)? אלא שהדלועין בכלל ירק, וקיטנית אינו בכלל ירק. ואסור בפול המצרי לח (הוי מין ירק), ומותר ביבש (שהוא מין דגן).

גמרא:

הנודר מן הירק [מותר בדלועין, ורבי עקיבא אוסר]: (אמאי אוסר רבי עקיבא?) והא מן ירק נדר (ודילועין לא איקרי ירק)? אמר עולא: באומר "ירקי קדירה עלי" (ודילועין בכלל "ירקי קדירה" הן, שהרי מתבשלין בקדירה).

ודילמא (האי דקאמר "ירקי קדירה עלי") "ירק הנאכל בקדירה" קאמר (כגון שומים ובצלים, שהן נאכלים בקדירה, שנותנין אותן בקדירה כדי ליתן טעם בתבשיל)? באומר "ירק המתבשל בקדירה עלי" (דדילועין נמי הן מתבשלין בקדירה, ונותנין אותן בשביל תבשיל [אבל שומין אין נותנין אותן אלא בשביל טעם], ולהכי רבי עקיבא אוסר [את הדילועין]). במאי קא מיפלגי?

רבנן סברי: כל מילתא דצריך שליחא לאמלוכי עלה (כגון דילועין; כי אמר לשלוחו "קח לי ירק" - אינו מביא לו דילועין, אלא אומר לו "לא מצאתי אלא דילועין", ומימליך עליה, וקאמר ליה "ד"רוצה אתה שאביא לך דילועין"? - (וכהאי גוונא) לאו מיניה הוא (לפיכך: כי נדר בירק - מותר בדילועין); ורבי עקיבא סבר: כל מילתא דמימליך שליחא עלה (מדקאמר ליה "לא מצאתי אלא דילועין" ולא אמר "לא מצאתי אלא קיטנית") - מיניה הוא (אלמא דילועין מין ירק הוא).

אמר אביי: מודה רבי עקיבא לענין מלקות, שאינו לוקה (אף על גב דאוסר בדילועין - אם אכל דילועין אינו לקה, דקסבר ליכא מלקות ד"לא יחל דברו", הואיל וצריך לאימלוכי ביה עלה).

תנן התם [מעילה פ"ו מ"א]: 'השליח שעשה שליחותו - בעל הבית מעל; לא עשה שליחותו - שליח מעל.' - מאן תנא?
אמר רב חסדא: מתניתין (דמעילה, דשליח מעל) דלא כרבי עקיבא (דקתני סיפא 'לא עשה שליחותו שליח מעל'), דתנן [מעילה פ"ו מ"א]: 'כיצד? אמר לו (לשוחט) "תן בשר לאורחים" ונתן להם כבד; "תן כבד" ונתן להם בשר - השליח מעל (דלא עשה שליחותו דאין כבד בכלל בשר)', ואי רבי עקיבא - הא אמר רבי עקיבא: כל מילתא דמימליך עלה שליח - מיניה הוא (הא אמר כבד בכלל בשר הוי, דמילתא דמימליך עלה שליח מיניה הוא; והכא נמי אע"ג דלא אימליך השתא - אורחיה הוא לאימלוכי; דכי אמר לו "תן בשר לאורחין" ולא היה לו בשר אלא כבד - דרכו לומר "אין לי אלא כבד", וכמאן דמימליך דמי), למעול בעל הבית (דהא עשה שליחותו) ולא למעול שליח?
אמר אביי: אפילו תימא רבי עקיבא -

(נדרים נד, ב)

(תריץ [מסביר]): מי לא מודה רבי עקיבא דצריך אימלוכי (שליח בבעל הבית, ואף על גב דסבירא ליה דמיניה הוא - במילתא דצריך לאימלוכי הכי איבעיא ליה למימר שליח לבעל הבית "רוצה אתה שאתן להם כבד"? וכיון דלא מימליך - לא עשה שליחותו, ופשע, ושליח מעל אף על גב דסבר דמין בשר הוי).

איתמר שמעתא (האי תירוצא דקא מתרץ אביי) קמיה דרבא, אמר להון: שפיר אמר נחמני.

מאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא?
רבן שמעון בן גמליאל היא, דתניא: 'הנודר "מן הבשר" - אסור ככל מיני בשר (בין בהמה ובין חיה), ואסור כראש וזרעים ובקנה וככבד וכלב ובעופות (דכל הני מיני בשר נינהו ואפילו כבד), ומותר בבשר דגים וחגבים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הנודר "מן הבשר" - אסור ככל מיני בשר, ומותר כראש וזרעים ובקנה וככבד וכלב ובעופות ואין צריך לומר בשר דגים וחגבים (דכסבר לאו מינא דבשר הם, אבל בקרביים - הכל מודו דמין בשר הוה, הואיל ואית בהו שומן טפי מכל הנך מראש והכבד והלב; והיינו דפליג עליה דר"ע, דקא סבר כבד לאו מין בשר, ור"ע סבר מיניה הוא); וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר (שמעתא אחריית): קרביים - לאו בשר, ואוכליהן - לאו בר אינש. (ואמרין למאי הלכתא 'קרביים לאו בשר הוו'? הא אמרין לעיל גבי נדרים 'אסור בכל מיני בשר', ולא הוציא קרביים) (וקא מתרץ דהאי) 'אוכליהן' (לאו בר נש) - כבשר לענין זביני (שהקונה קרביים בדמי בשר שיכול לקנות הבשר וקונה קרביים) - לאו בר אינש (הוא, דבטלה דעתו אצל בני אדם).

מאי שנא 'בשר עוף' לתנא קמא דאסיר? דעביד שליחא - (דכי לא משכח בישראל) דמימליך עליה (דבעל הבית, ואמר "לא משכחא בישראל אלא בשר עוף", ולהכי אסור, דמיניה הוא)? בשר דגים נמי עביד שליחא דאי לא משכח בישראל - מימליך עליה, דאמר "אי לא משכחא בישראל אייתי דגים" וליתסרו (ואמאי מותר בבשר דגים)?

אמר אביי: כגון שהקיז דם (בשעת הנדר), דלא אכיל דגים (דכיון דלא אכיל דגים בההיא שעתא - לא נדר אדעתא דדגים, ולא ממליך עליה כלל).
אי הכי - אפילו עופות נמי לא אכיל (דלאו אדעתא דעופות נדר, ולא מימליך עליה הוא, וכיון דלא אכיל עופות השתא - לישתרי), דאמר שמואל: דמסוכר ואכיל בישראל דצפרא - פרח לביה כצפרא; ותניא: 'אין מקיזין - לא על דגים, ולא על עופות, ולא על בשר מליח'; ותניא: 'הקיז דם - לא יאכל לא חלב ולא גבינה ולא ביצים ולא שחליים ולא עופות ולא בשר מליח'!

שאני עופות (שאפשר להו בתקנתא להקזה) דאפשר (לאכלן) על ידי שליכה (אף על פי שהקיז דם, ומידי דמצי למיכל בשום ענין נדר וממליך עליה ואסור).

אביי אמר: כגון דכייבין ליה עיניה (בשעת הנדר), דדגים קשיין לעינים (וכל מילי דלא הוה מצי למיכל - לא נדר, אלא אדעתא דמידי דמצי למיכל; ולהכי אדגים שרי, ומן העופות אסור).

אי הכי - אכיל דגים, דהא אמר שמואל: נו"ן סמ"ך עי"ן נו"ן סמא לעינים

ההוא - סוף אוכלא (בסוף החולי, שכבר עבר זמן מרובה שחשש בעיניו, דהתם סם טוב לכאב העינים; והאי דקא תני 'דגים קשים לעינים' - בתחלת אוכלא, כשהתחיל לחשוש בעיניו, ובשעת הנדר הוה תחלת אוכלא).

(נדרים נה, א)

משנה:

הנודר "מן הדגן" - אסור בפול המצרי יבש, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: אינו אסור אלא בחמשת המינים (חטה ושעורה וכוסמין ושיפון ושבולת שועל).

רבי מאיר אומר: (בהא ודאי מדינא לך ש)הנודר "מן התבואה" - אינו אסור אלא מחמשת המינים, אבל הנודר "מן הדגן" - אסור בכל (בכל מין דמידגן משמע: דבר שעושין ממנו כרי; ופול המצרי יבש עושין ממנו כרי ולהכי אסור), ומותר בפירות האילן ובירק.

גמרא:

למימרא ד'דגן' (דכתיב בקרא) - כל דמידגן משמע (וחייב במעשר מן התורה ואפילו משאר מינים? מדקתני הנודר מן הדגן אסור בכל).

מתיב רב יוסף: [דברי הימים ב לא, ד]: ויאמר לעם ליושבי ירושלם לתת מנת הכהנים והלויים--למען יחזקו, בתורת ה' [דברי הימים ב לא, ה] וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר [ודבש] וכל תבואת שדה [ומעשר הכל] לרוב [הביאו]: (כלומר: קיבלו עליהם תקנתא של חזקיהו לעשר הכל, דכתיב הרבו בני ישראל וגו'; אי אמרת בשלמא דדגן לא משמע אלא מחמשת מינים היינו דאתא קרא למימר הרבו בכני ישראל, דאפילו דבר שלא נתחייב במעשר מן התורה, כגון שאר מיני דמידגני היו מעשרים כדי להחזיק בתקנה); ואי אמרת (אלא אי אמרת) 'דגן' - כל דמידגן משמע, מאי 'כפרוץ הדבר הרבו' (כלומר: מה הוסיפו על מה שכתוב בתורה)?

אמר אביי: (לעולם 'דגן' - כל דמידגן משמע, ומאי 'כפרוץ הדבר הרבו'?) לאתויי פירות האילן וירק (דהרבו בו בני ישראל ליתן מהן מעשר, דמדאורייתא לא מחייב במעשר אלא מידי דמידגן - דלא משמע אלא מחמשת מינים).

רבי מאיר אומר הנודר מן התבואה [אסור בפול המצרי יבש, דברי רבי מאיר; וחכ"א: אינו אסור אלא בחמשת המינים]:
אמר רבי יוחנן: הכל מודים בנודר "מן התבואה" שאין אסור אלא מחמשת המינים.
תניא נמי הכי: 'שוין בנודר "מן התבואה" שאין אסור אלא מחמשת המינים'.
פשיטא?

מהו דתימא 'תבואה' - כל מילי משמע? קמשמע לן: דלא משמע כל מילי.

מתיב רב יוסף: וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל [ראשית דגן תירוש ויצהר ודבש וכל תבואת שדה ומעשר הכל לרוב הביאו] (אלמא ד'תבואה' משמע כל מילי, דהא דכתיב 'ותבואת השדה' - לאו מחמשת מינים קאמר, ואיקרו תבואה)?
אמר רבא: 'תבואה' לחוד, 'תבואת שדה' לחוד ('תבואה' סתם לא משמע אלא מחמשת מינים; 'תבואת השדה' משמע כל מידי הגדל מן השדה).

ברמר שמואל פקיד (צוה בצוואתו) דליתנון תליסר אלפי זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא. שלחה רבא לקמיה דרב יוסף: עללתא - היכי מיקריא (כלומר ממה אגבה אותו ממון)? אמר רב יוסף: מתניתין היא: 'ושוין בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינים' (ואינו גובה אלא מחמשת מינים).

א"ל אביי: מי דמי? 'תבואה' לא משמע אלא מחמשת המינים;
'עללתא' - כל מילי משמע (משמע כל מילי שעולה ומשבח, ואפילו משאר פירות שמשבחין - צוה לגבות מהן).

אדרוהו (לאותה תשובה) לקמיה דרבא, אמר: הא - לא קא מיבעיא לי, דעללתא כל מילי משמע; הדא הוא דאיבעיא לי: שכר בתים ושכר ספינות מאי (גובה מהן או לא)? מי אמרינן כיון דפחתן (שמתחסרין כל זמן שמתיישנים) - לאו עללתא היא (לאו עללתא מיקרו, שאין עולה ומשבח, ולא גבי מיניה)? או דילמא כיון דלא ידיע פחתיהו (שעל יד על יד מתחסר, ואינו ניכר פחיתותו להדיא) - עללתא היא (והואיל ונוטל הימנו שכר 'עולה ומשבח' הוי, ויהבו ליה מההוא אגרא)?

אמרוה רבנן קמיה דרב יוסף (הא דאמר רבא דהא לא מיבעיא ליה דעללתא כל מידי משמע), אמר: וכי מאחר דלא צריך לן - אמאי שלח לן? איקפד רב יוסף.

שמע רבא, ואתא לקמיה במעלי יומא דכפורי; אשכחיה לשמעיה דהוה קא מזיג קמיה כסא דחמרא; אמר ליה: הב לי דאמזיג ליה אנא. יהב ליה וקא מזיג איהו כסא דחמרא.

כי קא שתי - אמר: הדין מיזגא - דמי למיזגא דרבא בריה דרב יוסף בר חמא! (שכשהיה רבא לומד לפניו היה מוזג לו בענין זה!) אמר ליה: הוא ניהו!

אמר ליה: לא תיתיב אכרעך עד דאמרת לי פירושא דהדין מילתא (לפי שהגיס לבו - שאל לו מקרא זה, כדי להשפיל דעתו): מאי דכתיב [במדבר כא, יח: באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחקק במשענתם] וממדבר מתנה [במדבר כא, יט] וממתנה נחליאל ומנחליאל במות? [## רבא שאל את רב יוסף בענין מתנה שקבל - ורב יוסף שאל את רבא על פסוק שבו המלה "מתנה" והפסוק נדרש להורד גאווה, כי רבא דבר בצורה גאוותנית כלפי רבי יוסף.]

אמר ליה: כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל (מלמד תורה בחנם לכל) - תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר 'וממדבר מתנה'; וכיון שניתנה לו במתנה - נחלו אל, שנאמר 'וממתנה נחליאל' (נעשית לו התורה כמו נחלה); וכיון שנחלו אל - עולה לגדולה, שנאמר 'ומנחליאל במות'; ואם הגביה עצמו - הקב"ה משפילו, שנאמר [במדבר כא, כ] 'ומבמות הגיא [אשר בשדה מואב, ראש הפסגה; ונשקפה על פני הישימון]; ולא עוד אלא ששוקעין אותו בקרקע (כמו המשקוף), שנאמר 'ונשקפה על פני הישימון'; ואם חוזר בו הקב"ה - מגביהו,

(נדרים נה, ב)

שנאמר (ישעיהו מ, ד) כל גיא ינשא [וכל הר וגבעה ישפלו; והיה העקב למישור והרכסים לבקעה].

תניא: 'הנודר "מן הדגן" - אסור אף כפול המצוי יבש, ומותר בלח, ומותר באורז, בחילקא (חטה שנחלקת לשנים), בטרגיס (לשלשה), ובטיסני (לארבעה ולהכי שרי שכבר נשתנה החטה);

הנודר "מן פירות השנה" - אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים ובטלאים ובחלב ובכיצים ובגוזלות; ואם אמר "גידולי שנה עלי" - אסור בכולן (דכולן גידולי שנה נינהו);

הנודר "מן פירות הארץ" אסור בכל פירות הארץ ומותר בכמהין ופטירות (שגדלין נמי על העצים), ואם אמר "גידולי קרקע עלי" - אסור בכולן (דכמהין ופטירות גידולי קרקע נינהו).

ורמינהי: 'על דבר שאין גידולו מן הארץ אומר "שהכל נהיה בדברו"', ותניא: 'על המלח ועל הזמית (שלמור"א בלע"ז) ועל כמהין ופטירות אומר "שהכל נהיה בדברו"' (מדקא חשיב בכלל שאין גידולו מן הארץ כמהין ופטירות - אלמא דלאו גידולי קרקע נינהו)?

אמר אביי: מירבא - רבו מארעא, מינק - מאוירא ינקי ולא מארעא (שאיין להם שרשים בארץ, לפיכך אין מברכין עליהם כדבר שגדל מן הארץ).

והא קתני 'על דבר שאין גידולו מן הארץ' (והיינו כמהין ופטירות, אלמא אפילו מירבא נמי לא רבו מארעא)?

תני 'על דבר שאין יונק מן הארץ' (דהיינו כמהין ופטירות דמאירא ינקי).

משנה:

הנודר "מן הכסות" - מותר בשק וביריעה ובחמילה (כעין יריעה היא).

אמר "קונם צמר עולה עלי" (משמע מלבוש של צמר) - מותר להתכסות בגיזי צמר;

"הפשתן עולה עלי" מותר להתכסות באניצי פשתן (דדייק ולא נפיץ).

רבי יהודה אומר: הכל לפי הנודר: טען (צמר ופשתן) והזיע (מחמת המשו), והיה ריחו קשה, אמר "קונם צמר ופשתים עולה עלי" - מותר להתכסות ואסור להפשיל לאחוריו (לעשות משוי מאותן מינין, דבענין שנצטער - נדר, דהיינו לטעון - ולא לכסות; ולהכי מותר לכסות).

גמרא:

תניא: 'הנודד מן הכסות - מותר בשק וביריעה ובחמילה' ואסור כפונדא (אזור חלול שחוגרין בו) ובפסקיא (פיישול"א) ובסקורטיא (מפרש לקמן) ובקטכליא (מלבוש של עור קשה שלובש על האסקורטיא) ואנפליא (הוש"ש בלע"ז של עור) ופליניא (סינר) ומכנסים וכובע' מאי 'איסקורטי'?

אמר רבה בר בר חנה: כיתונא דצלא (מלבוש של עור). תניא: 'יוצאין (בשבת בכל אלו דברים) בשק עבה ובסגוס עבה (מין שק הוא, עבה טפי מ'יריעה') וביריעה ובחמילה מפני הגשמים, אבל לא כתיבה (שלא יכוף תיבה על ראשו ויצא, דמשוי הוי) ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים. הרועים יוצאין בשקים ולא רועים כלכד אמרו, אלא כל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה.'

רבי יהודה אומר הכל לפי הנודד כו': תניא: 'כיצד אמר רבי יהודה 'הכל לפי הנודד'? - היה לבוש צמר והצר ואמר "קונם צמר עולה עלי" - אסור ללבוש ומותר לטעון (שלא נדר אלא ממלבוש, שהרי היה מצטער ממלבוש); היה טעון פשתן והזיע (מכובד משוי) ואמר "קונם פשתן עולה עלי" - מותר ללבוש ואסור לטעון (שלא נדר אלא כפי שהצר לו המשוי, הילכך מותר ללבוש).'

(נדרים נו, א)

משנה:

הנודד "מן הבית" - מותר בעלייה (שאין 'עלייה' בכלל 'בית') - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: עלייה בכלל הבית; הנודד "מן עלייה" - מותר בבית (דברי הכל אין 'בית' בכלל 'עלייה').

גמרא:

מאן תנא 'ויקרא יד, לה: ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר: כנגע נראה לי' בבית - לרבות את היציע; 'בבית' - לרבות את העלייה? אמר רב חסדא: רבי מאיר היא (דאמר 'עלייה' לאו בכלל 'בית' היא), דאי רבנן - האמרי רבנן 'עלייה בכלל הבית' - למה לי קרא 'בבית' - לריבויא?

אביי אמר: אפילו תימא רבנן - בעיא קרא; דסלקא דעתך אמינא [ויקרא יד, לד: כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת] בבית ארץ אחזתכם' כתיב: דמחבר בארעא - שמייה 'בית' (בבית ארץ משמע דמחבר בארעא הוי בית); עלייה - הא לא מחבר בארעא (עלייה דלא מחבר בארעא לא הוי בכלל בית ארץ, ולהכי בעי קרא לרבויה: דהואיל דסמיכא אקירות הבית מטמאה)!

כמאן אזלא הא דאמר רב הונא בר חייא משמיה דעולא: 'בית בביתי אני מוכר לך' - מראהו עלייה' (משום דאמר 'בית בביתי' - משמע עלייה בתוך ביתי); טעמא דא"ל "בית שבביתי אני מוכר לך", אבל (אם אמר) "בית" סתם - אינו מראהו עלייה (אין יכול להראות לו עלייה דאין עלייה בכלל בית)! לימא רבי מאיר היא (דאמר אין [עלייה] בכלל [בית])? אפילו תימא רבנן (לא תימא 'עלייה' ממש): מאי 'עלייה' (דקתני)? - מעולה שבביתם (מעולה שבנכסיו: הבית המשובח שבביתו צריך ליתן לו היכא דקאמר 'בית בביתי', אבל אי הוה אמר 'בית' סתם - היה יכול להראות לו עלייה ממש, ד'עלייה' בכלל 'בית').

משנה:

הנודד "מן המטה" - מותר בדרגש (דאין דרגש בכלל מיטה), דברי רבי מאיר;

וחכמים אומרים: דרגש בכלל מטה (ואסור).

(אבל) הנודד מן הדרגש - מותר במטה (דברי הכל אין המיטה בכלל דרגש).

גמרא:

מאי 'דרגש'?

אמר עולא: ערסא דגדא (מיטה שעורכין אותה למזל, ואין שום אדם ישן עליה) .

אמרו ליה רבנן לעולא: הא דתנן [סנהדרין פ"ב מ"א]: 'כשהן מכריזין אותן (לכהן גדול כשהוא אבל) - כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדגש'; כולה שתא לא יתיב עליה, ההוא יומא יתיב עליה? (בתמיה): מכלל דדרגש לאו ערסא דגדא הוא!
מתקיף לה רבינא: מידי דהוה אבשר ויין, דכולה שתא אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל; ההוא יומא אנן יהבינן ליה (משום דכתיב 'ויין למרי נפש' [משלי לא, ו]) - הכא נמי: אף על גב דכולה שתא לא יתיב עליה - השתא יתיב!
אלא הא קשיא: דתניא: 'דרגש לא היה כופהו' (ממש, הכרעים מלמעלה) אלא זוקפו (שמעמידו על שני כרעיו, ודיו) ואי אמרת ערסא דגדא הוא (דמיטה חשובה היא כל כך, אמאי אין צריך לכפותה) - והתניא: 'הכופה את מטתו - לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך הבית הוא כופה' (רזו נמי: הואיל ומיטה חשובה היא - צריך לכפותה! אלא שמע מינה דרגש לאו ערסא דגדא הוא) !?
הא - לא קשיא:

(נדרים נו, ב)
מידי דהוה אמטה המיוחדת לכלים (ליתן עליה כלים; והואיל ואין ישנים עליה - אין צריך לכפותה), דתניא: 'אם היתה מטה המיוחדת לכלים - אין צריך לכפותה'.
אלא אי קשיא - הא קשיא: דתניא: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: דרגש - מתיר קרביטיו (לולאות שבו) והוא נופל מאליו (אין צריך לזקפה, אלא הוא האבל נוטל קרביטין והיא נופלת)'; ואי דרגש - ערסא דגדא הוא, קרביטין מי אית ליה (הכי קים להו דלא הוו להו קרביטין, שאינה עשויה להתפרק אלא עומדת מוצעת לעולם)?
כי אתא רבין, אמר: שאילתיה לההוא מרבנן, ורב תחליפא בר מערבא שמיה, דהוה שכיח בשוקא דצלעי (מוכרי עורות), ואמר לי: מאי 'דרגש'? - ערסא דצלא (של עור, שישן עליה, אבל אינה חשובה כל כך; ולהכי - הואיל ואינה חשובה - לא היה כופה אלא זוקפה, ודיו; והלכך אמרינן במתניין דמותר בדרגש, שאינה מטה חשובה; וערסא דצלא אית לה קרביטין; ופליג רבן שמעון בן גמליאל בגמרא, ואמר דבעי כפיה כל כך שמתיר קרביטין והעור נופל מאליו, לפי שיש רצועות סביב לעור ומותחין אותו בין ארוכות המטה, וקושרין הרצועות בארוכות, ושוכבין עליו; וכשמתיירין הרצועות והעור נופל - אין לך כפיה גדולה מזו).
איתמר: איזהו 'מטה' ואיזהו 'דרגש'? - אמר רבי ירמיה: 'מטה' - מסרגין אותה על גבה (שכורכין הבגד או העור שישנים עליו סביב אותם עצים שעומדים מראשותיו ומרגלותיו), 'דרגש' - מסרגין אותו מגופו (שאותם עצים נקובים, ומכניסין המשיחות שבבגד או שבעור לתוך אותן נקבים) .

מיתיבי [כלים פ"ט מ"א]: 'כלי עץ - מאימתי מקבלין טומאה? - המטה והעריסה משישופם בעור הדג' (שמפשפף העצים של מטה, הארוכות והקצרות, בעור הדג כדי לעשותן צהובין וחלקים); ואי מטה מסתרגת על גבה - למה לי שיפת עור הדג (והלא העור [אולי צ"ל 'העץ'] מכוסה מן החבלים או מן הבגד או מן העור)? אלא הא והא - (מסתרגין) מגופן: מטה אעולי ואפוקי בבזיני (שמכניסין ראשי המשיחות שבבגד דרך הנקבים וקושרים זה בזה), דרגש - אעולי ואפוקי באבקתא (שקושרין לולאות בעצי המטה מראשותיו ומרגלותיו, ומכניסין ראשי משיחות בנקבים, וקושרין בלולאות והיינו קרביטין).
אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי: מטה שנקליטיה יוצאין (כדאמרינן התם: נקליטין שנים; ואותה מטה - אין אדם יכול לכפותה מפני נקליטיה, אלא) - זוקפה (זוקפה על שתיים מרגלותיה, ומניחה) ודיו.
אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (דאמר מתיר קרביטין).

משנה:

הנודר מן העיר - מותר ליכנס לתחומה של עיר (בתוך אלפים אמה), ואסור ליכנס לעיבורה (היינו פגום נכנס פגום יוצא של אותה העיר); אבל הנודר מן הבית - אסור מן האגף ולפנים (מן סגירת הפתח ולפנים; אגף כמו 'הגפת דלתות' (יומא יח, א)).

גמרא:

מנלן דע יבורא דמתא כמתא דמי?

אמר רבי יוחנן: דאמר קרא (יהושע ה, ג) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לגדודו וחרבו שלופה בידו; וילך יהושע אליו ויאמר לו: הלנו אתה אם לצרינו? מאי 'ביריחו'? אילימא ביריחו ממש - והכתיב (יהושע ו, א) ויריחו סוגרת ומסוגרת [מפני בני ישראל, אין יוצא ואין בא]! אלא שמע מינה - בעיבורה (הוה קאי, וקרי ליה 'ביריחו'). אימא 'אפילו בתחומה' (הוי בתוך העיר, והאי דכתיב 'ויהי בהיות יהושע ביריחו' - בתחומה הוה קאי)?

הא כתיב בתחומה: (במדבר לה, ה) ומדותם מחוץ לעיר [את פאת קדמה אלפים באמה ואת פאת נגב אלפים באמה ואת פאת ים אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה, והעיר בתוך; זה יהיה להם מגרשי הערים] (תחומה אקרי חוץ לעיר דכתיב ומדותם מחוץ לעיר).

הנודר מן הבית אינו אסור אלא מן האגף ולפנים (מן סגירת הפתח ולפנים = 'אגף', כמו 'יומא יח, א') הגפת דלתות).

אבל מן האגף ולחוץ (על עובי המפתח) לא (אינו אסור). מתיב רב מרי [ספרא מצורע פרשה ו הלכה ו]: 'ויקרא יד, לח) ויצא הכהן מן הבית [אל פתח הבית; והסגיר את הבית שבעת ימים]; יכול ילך לביתו ויסגיר (על ידי שלוחו)? - תלמוד לומר: 'אל פתח הבית' (של מנוגע צריך לעמוד); אי אל פתח הבית - יכול יעמוד תחת המשקוף (הכי גרסינן: 'על השקוף' = על עובי המפתח) ויסגיר? - תלמוד לומר: 'מן הבית' - עד שיצא מן הבית כולו (גירסת רש"י: עד שיצא מן השקוף; דעל השקוף איקרי בית); הא כיצד? עומד בצד המשקוף (מבחוץ; מדקאמר עד שיצא מן הבית כולו' - אלמא דשקוף נמי הוי בית; [ומכאן הקושיא: ואמאי הנודר מותר מן האגף ולחוץ? ויסגיר. ומניין שאם הלך לביתו והסגיר או שעמד תחת השקוף והסגיר - שהסגירו מוסגר? תלמוד לומר: 'והסגיר את הבית' - מכל מקום.

שאני גבי בית דכתיב 'מן הבית' - עד שיצא מן הבית כולו (אבל גבי נדרים - מותר מן האגף ולחוץ; 'שקוף' היינו אסקופה - משקוף - מה שעל הפתח).

(נדרים נז, א)

משנה:

"קונם פירות האלו עלי", "קונם הן על פי", "קונם הן לפי" - אסור בחילופיהן ובגידוליהן; "שאני אוכל" ו"שאני טועם" - מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה (בקרע, וגדל, כגון חטה וכיוצא בה, דהיינו גידולין גמורין), אבל בדבר שאין זרעו כלה (כגון השומים והבצלים, שאינו כלה בקרע, אלא שרבה וגדל בגופו) - אפילו גידולי גידולין אסורין (דכגופיהו דמו).

האומר לאשתו "קונם מעשה ידיך עלי", "קונם הן על פי", "קונם הן לפי" - (ונתנו לה פירות בשכר מעשה ידיה, הואיל ואמר "עלי") אסור בחילופיהן ובגידוליהן;

(אבל כי אמר) "שאני אוכל", "שאני טועם" (משמע: "מהן גופן איני טועם", הלכך) - מותר בחילופיהן ובגידוליהן (אם זרעו וצמחו) בדבר שזרעו כלה, אבל דבר שאין זרעו כלה - אפילו גידולי גידולין אסורין.

(דאמר הכי:) "קונם עלי מה" שאת עושה, איני אוכל עד הפסח", (או שאמר:) "קונם שאת עושה איני מתכסה (שאיני מתכסה מכל מלאכתך) עד הפסח": עשתה לפני הפסח - מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח (שהרי לא נדר מכל מה שתעשה אלא עד הפסח);

"שאת עושה עד הפסח איני אוכל" ו"שאת עושה עד הפסח איני מתכסה": עשתה לפני הפסח - אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח (אפילו אחר הפסח אסור לאכול ולהתכסות מכל שעושה לעולם שהרי לא קבע בו זמן).

(היה עומד באדר ואמר) "קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את (אם תלכי) לבית אביך (מעכשיו) עד החג": הלכה לפני הפסח - אסורה בהנאתו עד הפסח;

(נדרים נז, ב)

[המשך המשנה:]

(הלכה) לאחר הפסח (והרי היא נהנית ממנו קודם הפסח) - בבל יחל (נמצא עובר בלא יחל דברו במה שנהנית ממנו קודם הפסח, שהרי הוא הדירה עד הפסח);

"שאת נהנית לי עד החג אם הולכת את לבית אביך עד הפסח": הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח (שהרי לא הדירה אלא עד הפסח).

גמרא:

האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן על פי קונם הן לפי [אסור בחילופיהן ובגידוליהן]:

ישמעאל איש כפר ימא, ואמרי לה איש כפר דימא העלה בידו (ברייתא היא, איבעיא היא דאיבעיא בבי מדרשא): 'בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית' (איכא דאמרי שעקרו גדל בשביעית ונתגדל עד שרבו גידוליו על עיקרו), ורבו גידוליו על עיקרו¹: והכי קא מיבעיא ליה: גידוליו היתר (שגדלו בשמינית), ועיקרו אסור (בהנאה: שהרי גדל בשביעית וחייבין בביעור), כיון דרבו גידוליו מעיקרו (שהיו יותר מן העיקר) - אותן גידולי היתר מעלין את האיסור (שמבטלין את האיסור כולו)? או לא?

אתא לקמיה דרבי אמי. לא הוה בידיה. אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא, פשט ליה מן הדא דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי: בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו - מותר (דגידולי היתר מבטלין את האיסור; והכא נמי לא שנא).

אמר ליה רבי ירמיה ואיתימא רבי זריקא: שביק מר תרין ועביד כחד?

מאן נינהו תרין?

דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: 'ילדה (של ערלה) שסיבכה (שהרכיבה) בזקינה (בתוך אילן זקן של היתר), ו(היו) בה פירות (הערלה), אף על פי שהוסיפה (פירות לאחר שהרכיבה) מאתים (חלקים יותר ממה שהיתה בשעת הרכבה), אף על גב דשאר ערלה בטלה במאתים) - אסור' (אלמא דלא אתו גידולין דהיתר ומעלין את האיסור); ואמר רבי שמואל בר רבי נחמני אמר רבי יונתן: בצל שנטעו בכרם, ונעקר הכרם - אסור.

[ירושלמי כלאים פ"ה סוף ה"ו: רבי זעירא כדעתיה, דאמר רבי זעירא בשם רבי יונתן: בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו - אפילו מוסיף כמה - אסור, שאין גידולי איסור מעלין את האיסור:]

הדר אתא לקמיה דרבי אמי, ופשיט ליה (דמותר, דהווין נמי תרין) מן הדא דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: ליטרא (ממש, של) בצלים, שתיקנה (שעיסרה כהלכתה) וזרעה (וגדלה) - מתעשרת לפי כולה (אף על פי שכבר עישר מן העיקר, והעיקר קיים ואינו כלה - צריך להפריש מן הגידולים ומן העיקר, לפי שבטלו גידולים את העיקר) - אלמא (הכא נמי) אותן גידולין (ההוא בצל שהעלה ישמעאל גידולין) מבטלין (את) עיקר.

דלמא לחומרא שאני (כגון הכא, גבי ליטרא בצלים, דלחומרא קאמר דצריך לעשר משום דגדולין מבטלין את העיקר, אבל לקולא - כגון בעיא דישמעאל, דהוי להתיר - לא אמר)? אלא מן הדא, דתניא: 'רבי שמעון אומר:

(נדרים נח, א)

כל דבר שיש לו מתירין, כגון טבל (שיש לו מתירין, שמתקנו וניתר יש לו מתירין על ידי פדייה וחדש עומר מתירין) ומעשר שני, והקדש (יש לו מתירין על ידי פדייה) וחדש (עומר מתירין) - לא נתנו בהן חכמים שיעור (להכי אפילו באלף לא בטלי: דהא אפשר להו בתקנתא); וכל דבר שאין לו מתירין, כגון: תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, וערלה, וכלאי הכרם - נתנו בהם חכמים שיעור (דתרומה בטלה במאה וערלה במאתים).

¹ שאלה דומה בירושלמי שביעית פ"ו ה"ג דף יז,ב; ערלה פ"א ה"ג דף ו,א; ועוד בירושלמי תרומות פ"ז ה"ג דף לח,א; הוכיח ר' חנינא תורתיה בשם רבי ינאי: בצל של תרומה שעקרו ושתלו מכיון שרבה עליו החדש מותר [לח,ב] התיב ר' זעירא והתנינן את שזרעו כלה מותר ודבר שאין זרעו כלה אסור שזרעו כלה מותר במרבה עליו החדש ודכוותה דבר שאין זרעו כלה אסור ואע"פ שרבה עליו החדש. ר"ז כדעתיה, דאמר ר' זעירא בשם ר' יונתן: בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו - אפילו הוסיף כמה אסור, שאין גידולי איסור מעלין את האיסור.

אמרו לו: והלא שביעית אין לה מתירין ולא נתנו בה חכמים
שיעור, דתנן [שביעית פ"ז מ"ז]: '**ה[ה] שביעית אוסרת כל שהוא במינה** [ושלא במינה - בנותן טעם]' (שאם נתערבה סאה של חטין של שביעית באלף של היתר אינה בטלה)?
אמר להן: אף אני לא אמרתי (שיהא שביעית אוסרת במינה כל שהוא) **אלא לביעור** (שאם נטל בצל של עשית, ונטעו בשביעית, והוסיפה כל שהוא - אותו כל שהוא מבטל את העיקר ומחייב כולו בביעור דמוצאי שביעית), **אכל לאכילה** (שאם נתערבו פירות שביעית בפירות שמינית לאחר שנתחייבו בביעור, ולא ביעור, דהשתא קיימי באיסור אכילה) **בנותן טעם** (אינה אוסרת אלא בנותן טעם, ואם אין בה בנותן טעם - מתבטל; ומדקתני "לא אמרתי אלא לביעור" דגידולין מבטלין את העיקר - התם נמי בבעיא של ישמעאל: גידוליו מבטלין את העיקר).

ודלמא הא נמי לחומרא שאני (דהא דאמר לענין ביעור דגידולין מבטלין את העיקר; היינו נמי לחומרא: שכולן חייבין בביעור: העיקר והתוספת, אבל בעיא דישמעאל - להיתר היא)?

אלא מן הדא פשטה, דתנן [שביעית פ"ז מ"ג]: '**בצלים** (של ששית) **שירדו עליהם גשמים** (בשביעית) **וצמחו** (מאליהן בלא נטיעה): **אם היו עלין שלהן שחורין** (שמחמת צמחו יש להן כח עוד ליגדל) - **אסורין** (דודאי גדלי ממי שביעית, וגידוליו מבטלין את העיקר); **הוריקו** (שהן כמו כמושין ירוקין והכסיפו פניהם) - **מותדין** (שלא גדלו כלום בשביעית); **רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר: אם יכולין ליתלש** (מן הקרקע) **בעלין שלהן** (שכל כך יש להן כח בעלין שלהן, שכשאוחז בעליהן שומט עיקרו עמו מן הקרקע) - **אסורין** (דחשיבי גידולי שביעית), **וכנגדן למוצאי שביעית** (שאם של שביעית וצמחו בשמינית, ויש להן כח בעלין) - **מותדין** (דגידולי היתר מבטלין העיקר של איסור, והיינו להיתר, כגון הך בעיא דישמעאל, ומהא פשטה).

למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור? ודלמא (לעולם אין גידולי היתר מבטלין את האיסור, והכא היכי דמי -) **במדוכנין** (כלומר: האי דקתני **וכנגדן למוצאי שביעית מותרין** - כגון שהודכו: שכתשן במדוכה, דליתנהו לעיקרן בעיניהן; אבל בבעיא דישמעאל - דאיתיה לעיקר בעין - איכא למימר דלא בטלי)?!

אלא מן הדא, דתניא:

(נדרים נח, ב)

'המנכש עם הכותי בחסיות (מפרש לקמן) - **אוכל מהן אכילת עראי** (כמו שאר טבל גמור), **ומעשרן ודאי** (ולא דמאי, דודאי כותי לא הפריש מעשר מהן כלל); **רבי שמעון בן אלעזר אומר** (טעמיה דנפשיה קאמר): **אם ישראל חשוד על השביעית** (שחשוד שנוטע חסיות שביעית בשמינית) - **למוצאי שביעית** (ישראל המנכש עמו בשמינית) **מותר** (לו לאכול מהן, משום דגידולי היתר שגדלו בשמינית מעלין את האיסור).

למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור? ודלמא (הא דרבי שמעון בן אלעזר, דגידולי היתר מעלין את האיסור) **בדבר שזרעו כלה? (וקא פריך: ומי מצית אמרת בדבר שזרעו כלה מיירי?) (ו)הא תניא:** **'אלו הן חסיות? - כגון הלוחף** (לופינ"א) **השום והבצלים** (מכלל בדבר שאין זרעו כלה מיירי, ואפילו הכי מותר, ושמע מינה גידולי היתר מעלין את האיסור ולעולם מהא פשטה)?

(וקא פריך עלה) **ודלמא** (מהא לא תפשוט, ד) **במדוכנין** (קא מיירי, ושמע כלו כשהן נידוכין, דליתא לעיקר בעין, שהוא מתכוין לכותשן כדי שיהו בטליו)?

(תריך: הא - לא מצית אמרת): **'חשוד על השביעית' קתני** (וכיון דחשוד הוא - לא משגח ליה להאכילן נידוכים, ושלימים מאכילן, ולעולם תפשוט מינה דגידולי היתר מעלין את האיסור)!

ודלמא בתערובת (שמעורבין אותן חסיות בין שאר ירקות של היתר, ואוכלן על ידי תערובת; משום הכי שרי, הואיל דליתיה לעיקר בעין, אבל אי איתיה כגון בעיא דישמעאל - אמרינן דאין גידולי היתר מעלין את האיסור)?

(לא סלקא דעתך!) **'המנכש' קתני** (באותו מין שמנכש עמו אוכל; ולעולם פשטינא מהא דגידולי היתר מעלין את האיסור).

(והואיל דאוקימנא דגדולי היתר מעלין את האיסור) **לימא תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ודרבי יונתן** (דאמרו אין מעלין)?

אמר רבי יצחק: שניא שביעית: הואיל ואיסורה על ידי קרקע (דכתיב **ושבתה הארץ** (ויקרא כה, ב)) - **בטילתה נמי על ידי קרקע** (כי דבו גידוליו על עיקרו; אבל ערלה, דמיירי בה רבי יוחנן, שאין איסורו אלא בשנים, וכלאי הכרם אינה אוסרת מחמת קרקע אלא מיני תערובת זרעונין אוסרין - משום הכי אין בטילתן על ידי קרקע).

הרי מעשר, דאיסורו על ידי קרקע ואין בטילתו על ידי קרקע,
דתניא: 'ליטרא מעשר טבל (ליטרא של טבל שהורם ממנו תרומה ומעשר ראשון, אבל גבי לוי

הוי טבל, דאכתי לא תרם ממנו מעשר מן המעשר, דהיינו תרומת מעשר) **שזרעה בקרקע** (כשאינה מעושרת), **והשביחה, והרי היא כעשר ליטרין** (עם התוספת והעיקר שרבו גידוליו כל כך) - **חייבת כמעשר** (כל עשר ליטרין) **וכשביעית** (נמי, ששביעית נוהגת בהן, שהרי הוא כדגן מעושר בעלמא, שזרעו חייב בכל); **ואותה ליטרא** (שזרע בן לוי כשאינה מעושרת, אף על פי שעושרה) - **מעשר עליה** (עכשיו צריך לעשרה פעם שניה תרומת מעשר שהניח הלוי אשתקד, שלא הפריש ממנה, שבדין הוא שלא ישתכר בכך שזרעה כשאינה מעושרת), (ומעשר עליה) **ממקום אחר** (מפירות של אשתקד, וזהו ממקום אחר, ולא מפירות של שנה זו, שאין מעשרין מן החדש על הישן; לישנא אחרינא ממקום אחר - לא ידעין מ"ר) **לפי חשבון** (יעשר הליטרא שהניח אשתקד; אלמא דאין בטילתה על ידי קרקע: דאף על גב שזרעה - חייב בתרומת מעשר, וקשה לרבי אמי, דפשיטא ליה דגדולי היתר מעלין את האיסור, דהא חזינן הכא דחייב להפריש מעשר של אותה ליטרא לפי חשבון).

(נדרים נט, א)

אמרי (תריץ): **מעשר** (תרומת מעשר) - **דיגון הוא דקא גרים ליה** (דלא מחייב בתרומת מעשר עד דמידגן, והאי מאשתקד נידגנה; הלכך מעשר עליה משל אשתקד, ולא הוי איסורו על ידי קרקע - הלכך לא הוי בטילתו ע"י קרקע) !
מתיב רמי בר חמא [ממשנתנו]: **"קונם פירות האלו עלי", "קונם הן על פי", "קונם הן לפי" - אסור בחילופיהן ובגידוליהן; "שאני אוכל", ו"שאני טועם" - מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין** ' (אלמא דאין גידולי היתר מעלין את האיסור, וקשיא לרבי אמי) ! ?
אמר רבי אבא: שאני קונמות הואיל ואי בעי מתשיל עלייהו הו
להו כדבר שיש לו מתירין, ואין בטיל ברוב (כלומר ברוב מדתו בגדוליו רבים).

[הגמרא מניחה כאן שהחכם תמיד צריך להתיר, וכדלהלן, משום דרבי נתן!] **והרי תרומה, דאי בעי מתשיל עלה** (שאם היה בדעתו להפריש תרומה ומעשר על פירותיו מפירות קופה זו, וטעה ונתן מקופה אחרת - יכול לשאל עליה לפני חכם ולומר לו "לא היה בדעתי ליתן מקופה זו אלא מזו" - ולא הויא תרומה), (ואפילו הכי) **ובטלי ברוב, דתנן** [תרומות פ"ה מ"א]: **"סאה תרומה טמאה, שנפלה לפחות ממאה חולין - תרקב** (הכל: שאין לה תקנה לא לכהן ולא לישראל) ' - הא (אם נפל) **למאה - תעלה** [שם משנה ב?] (סאה אחת, ושאר מותר, אלמא **דבטלה ברוב ידיה** כמו האי, דהיינו במאה; ואכתי קשיא לרבי אמי מתניתין דנדרים) ! !
אמרי ((ומשני)): (הא תרומה -) **בתרומה ביד כהן עסקינן** (דמאחר שזכה בה כהן), **דלא מצי מתשיל עלה** (אינש, ולא דמי לקונמות).
אי הכי - אימא סיפא: 'אם היתה טהורה תמכר לכהן (הרי ביד כהן היא ואין צריך לו למוכרה) ' ! ?

אלא בישראל שנפלו לו מבית אבי אמו כהן עסקינן (דלא מצי איהו מתשיל עלה, שכבר זכה בה כהן).
[והא] קתני סיפא: 'אם היתה טהורה תימכר לכהן (שהרי ביד ישראל היא) **חוץ מדמי אותה סאה'** (אם נפלה לו מבית אבי אמו כהן - אמאי אמר **חוץ מדמי אותה סאה**? אפילו אותה סאה נמי תימכר, הואיל ובאתה לו בירושה) ! ?
אלא אימא (לעולם בתרומה ביד ישראל עסקינן, ומצי מתשיל [עליה], ואפילו הכי בטלה ברובא) (והדרא קושיא לדוכתיה!)

(תריץ): **בשלמא קונמות** (הכי גרסינן: אלא גבי קונמות) - **מצוה לאיתשולי עליהן** (וכמאן דאיתשיל עלייהו דמי והוה ליה דבר שיש לו מתירין ואין בטל ברוב), **משום דרבי נתן,** **דאמר רבי נתן: 'כל הנודד כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקטיר עליה!'** (אבל) **תרומה מאי מצוה** (איכא) **לאיתשולי עלה** (וכיון דלאו מצוה היא - לא אתי לאיתשולי עלה, וכדבר שאין לו מתירין דמי - להכי בטיל ברובא).

גופא אמר רבי יוחנן: ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה - מתעשרת לפי כולה (אפילו מן הליטרא של עיקר).
יתיב רבה וקאמר להא שמעתא; אמר ליה רב חסדא: מאן צאית לך ולרבי יוחנן רבך? היתר שבהן (אותה ליטרא של עיקר שהיתה מתוקנת) **להיכן הלך** (הואיל ואיתיה בעין - אין צריך לעשרם) ?
אמר ליה: מי לא תנן דכוותה [שביעית פ"ו מ"ג] **'בצלים** (של ששית) **שירדו עליהם גשמים וצימחו** -

(נדרים נט, ב)

אם היו עלין שלהן שחורין - אסורין; הוריקו - מותרין.

וכי שחורין אמאי אסורין? לימא היתר שבהן (העיקר שגדלו בששית) להיכן הלך (ותשתרי העיקר)?

אמר ליה: מי סברת על עיקר קתני? אתוספת קתני 'אסורין' (דאסורין לאכלן בשמינית, דחייב לבערן; אבל העיקר שרי, דאמרין היתר שבהן להיכן הלך).

אי הכי - מאי אתא רבן שמעון בן גמליאל למימר, דתניא [בהמשך שם]: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: הגדל כחיוב (בשביעית) - חייב (בביעור); הגדל כפטור (דזהו העיקר הגדל בששית) - פטור' - תנא קמא נמי הכי אמר!

(תריץ): כולה מתניתין - רבן שמעון בן גמליאל קתני לה (והכי קתני 'עשרש"ג אומר: הגדל כו', ולעולם אמרין היתר שבהם להיכן הלך).

(וקא מהדר גמרא: לעולם ואפילו לרבי שמעון לא אמרין היתר שבהן להיכן הלך; ועד כאן לא שמעת ליה לרבן שמעון בן גמליאל (ועד כאן לא אמר רבן שמעון בן גמליאל 'הגדל בפטור פטור', דאמרין 'היתר שבהן להיכן הלך', דלא קא בטיל היתר - היכא) דלא קא טרח (כגון התם, שירדו עליהן גשמים וצמחו מאליהן), אבל היכא דקא טרח (כגון הכא דנטען, כדקתני 'שתיקנה חרעה' הואיל ועבד בה מעשה) - בטיל ברובא (גידולין של איסור מבטלין את ההיתר והוי הכל אסור להכי מתעשר לפי כולה).

וכל היכא דקא טרח - בטיל ברובא? והרי ליטרא מעשר טבל דקטרח, וקתני 'ואותה ליטרא - מעשר עליו ממקום אחר לפי חשבון' (ואף על גב דקא טרח לגבי שאר גידולין)?

שאני גבי מעשר, דאמר קרא (דברים יז, כב) עשר תעשר [את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה], והיתירא זרעי אינשי (דבר שהוא מתוקן - רגילים בני אדם לזרוע, וסגי ליה בשני מעשרות: במעשר ראשון ומעשר שני), (אבל) איסורא (דבר של איסור) לא זרעי אינשי (אין רגילין בני אדם לזרוע; והואיל ואיהו קא זרע באיסורא, שזרעה בלא תרומה ומעשר - קנסינן ליה השתא שמעשר אותו עישור שהיה לו ליתן אשתקד, שלא ישתכר בכך).

[ר"ן ד"ה שאני אומר גבי מעשר: '... ומדאורייתא ליכא מידי שאין זרעו כלה דליחייב במעשר, וכיון שכן היכי דייק מ'זרע' דגידולין שאין זרעו כלה אין מעלין את העיקר, דבדאורייתא לענין מעשר לא משכחת לה? ונראה בעיני דקרא אסמכתא בעלמא הוא דקיהיב למילתיה, דבדין הוא ליבטל היתר דזרעי אינשי לגבי גידולין דאיסורא משום דהוה ליה תערובת היתר באיסור, ודברים שאינם שוין מבטלין זה את זה וכו']

גופא אמר רבי חנינא תירתאה אמר רבי ינאי: 'בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר' - למימרא דגידולי

(גדרים ס, א)

היתר מעלין את האיסור.

והתנן [תרומות פ"ט מ"ד]: 'גידולי תרומה - תרומה (דאין גידולי היתר מעלין את האיסור)!' ?

בגידולי גידולין קאמרין (דהכי קאמר: 'גידולי בצל של תרומה, שנטעה, ורבו גידוליו על עיקרו' - דהוה להו גידולי גידולין)

הא נמי תנינא: 'גידולי גידולין חולין'! ?

הא - קא משמע לן אפילו בדבר שאין זרעו כלה (כגון בצל - גידולי גידולין מותר).

והתנן [תרומות פ"ט מ"ו]: 'הטבל - גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה (כגון חיטים גידולי גידולין דהוה השני), אבל דבר שאין זרעו כלה - גידולי

גידולין אסורין' ?

(תריץ): רבויא (של גידולי גידולין), דרבו גידולין (גידוליו) על עיקרו מותר קא משמע לן (כלומר: הא - אתא לאשמועינן: גידולי גידולין של בצל של תרומה, ורבו אותן גידולין על עיקרו - מותר, דהוה השלישי).

הדרן עלך הנודר מן הירק